

El pou del vernís

Butlletí
d'informació

Editorial

Encarats ja a l'any 2005, el Grup d'Estudis segueix desenvolupant la seva tasca amb la millor il·lusió, com ja vam exposar en el transcurs dels parlaments del X Aniversari el proppassat 15 d'octubre, en el sopar commemoratiu a l'Avenç.

Acabarem el present any 2004 presentant als socis una memòria de les activitats realitzades, l'estat econòmic de l'exercici d'enguany i tota la informació preceptiva que es deriva del Estatuts, en l'Assemblea del proper 17 de desembre de 2004.

Un dels nostres objectius pel proper exercici és la confecció d'una Miscel·lània, a partir de les intervencions de la Gent Gran, acuradament recollides en una publicació. No podem abastar-les totes, però sí un cert nombre d'elles.

Havent transcorregut pràcticament un any des de la represa de la nostra publicació del Pou del Vernís, podem restar satisfets de la seva continuïtat trimestral i pel contacte que aquesta publicació significa pels membres associats en el Grup d'Estudis.

Esperem del amable suport del soci a les activitats que anem realitzant, molt en especial atesa la voluntat en insistir en tots els temes identitaris, històrics, cívics i culturals del nostre municipi, sense oblidar aquells aspectes urbanístics que mereixen una atenció especial pel seu impacte històric.

Demaneu als socis que col·laborin en la tasca d'aportar nous socis, car interessa a tots que la nostra entitat tingui un pes social i cultural important a la nostra vila.

Creiem que aquest exercici de l'any 2004 ha estat molt positiu i esperem superar-nos en aquest proper any 2005.

Volem aprofitar les línies d'aquest Editorial per desitjar un Bon Nadal als nostres socis i simpatitzants i que aquest any 2005 ens sigui profitós a tots.

El nostre país necessita de l'esforç de tots per seguir avançant. Bones Festes!

Un record del nostre passat a la parròquia de Sta. Magdalena. La Mare de Déu de Gràcia

L'advocació i el corresponent culte a la Mare de Déu de Gràcia té el seu origen en el Misteri de l'Encarnació, quan l'àngel Grabiell saludà Maria amb els termes "Plena de Gràcia", origen del títol que se li va concedir i del que aquí ens ocupem. La devoció a aquesta Verge, és una de les més antigues del poble, segons ens comenta Mn. Esteve Carbonell a la seva *Monografia Històrica*. La imatge de la Mare de Déu de Gràcia ja hi era present a la parròquia de Santa Magdalena d'Esplugues a l'any 1590, tal i com ens ho revela el Llibre de Visites Pastorals d'aquest any. Posteriorment, al 1598, trobem una breu descripció de la imatge, també en el Llibre de Vistes Pastorals. Aquest ens diu:

"Se troba haver-hi una imatge artística de alabastre de la Mare de Déu de Gràcia alta de 3 pams, un vel amb guarnició de perles fines i 5 mantes".

No tenim més dades sobre aquesta imatge, avui desapareguda, però segurament devia ser feta en el mateix segle XVI, ja que no hi ha constància de la seva presència en cap document medieval. Tot i així no es pot assegurar amb fermesa.

La imatge que conservem avui en dia és del 1683 i pertany, per tant, a l'època del Barroc. El Llibre de Comptes de la Parròquia (nº 32), ens diu que aquesta imatge es va beneir el dia 6 de gener de 1683 i després va ser situada al seu altar. Sabem que l'escultor va ser Bernat Vilar (va cobrar 10 lliures) i que el dorador va ser Onofre Bonet (en va cobrar 13 lliures i 15 sous). És curiós destacar que aquesta imatge va ser pagada per totes les

dones casades del poble. La imatge de la Mare de Déu i la festa que s'hi va fer posterior a la seva benedicció van costar 30 lliures, segons ens diu el rector Pau Pineda, qui va exercir entre els anys 1678 i 1703, en el citat Llibre de Comptes. Tot preparant aquest article, hem descobert que aquest Bernat Vilar que ens parla el text, s'identifica, molt possiblement, amb l'escultor que realitzà la creu del pati de l'antic Hospital de la Santa Creu (1691) i que també treballà a la Catedral de Barcelona, tot realitzant el Retaule de Sant Marc (1692). A més, Bernat Vilar fou un dels fundadors del Gremi d'Escultors de Barcelona (1680). És un autor destacat, encara que amb poca obra coneguda. La coincidència del nom, la cronologia i la semblança d'honoraris que cobrava en realitzar els encàrrecs, fan molt

El pou del
Butlletí
d'informació
vernís

Consell de redacció: **Equip del Grup d'Estudis**
Casal de Cultura Robert Brillas
Àngel Guimerà, 38
08950 Esplugues de Llobregat

D.L. B-16145-2000

Imprimeix: **NB COMUNICACIONS**

(Continua a la pàgina següent)

possible una atribució de la Mare de Déu de Gràcia d'Esplugues a aquest autor barroc. El mestre dorador Onofre Bonet també amaga una possible coincidència ja que tal i com en Bernat Vilar, hi ha documentat a Barcelona un Onofre Boet pels mateixos voltants de finals del segle XVII. Error en la transcripció del nom? Res a veure? No ho sabem encara, tot i que confiem esbrinar-ho amb el temps. De ser certes totes dues atribucions, seria un nou descobriment dins de la història de l'art català i un fet a destacar dins del marc històric i artístic del nostre poble.

La imatge de la Mare de Déu que avui podem contemplar és de fusta policromada i té prop d'un metre d'alçada.

Representa a la Verge asseguda en un tron amb braços i amb el Nen sobre la seva falda, aquest amb la dreta aixecada, en acció de beneir i amb la bola del món a l'altre mà. És una representació de la divina maternitat de Maria, com a Mare del Redemptor.

Per diversos documents sabem que els espluguins acudien a implorar el socors de la Mare de Déu de Gràcia quan "es trobaven amargats per qualsevol malastruga". Era l'advocada de les casades estèrils i de les dones a punt de ser mares. La imatge es portava en la bacina fins a la casa on s'hi celebrava un bateig i presidia la taula del convit. Finalment, i abans de ser retornada a la parròquia, la partera la besava en acció de gràcies. Quan les mares es recuperaven del part, anaven a missa i donaven gràcies de nou a la Verge.

L'advocació de la Mare de Déu de Gràcia sembla ser força antiga. Els experts consideren que podria provenir de l'alta edat mitjana o fins i tot anterior a aquest període. Es parla d'un possible origen en les icones bizantines que representaven la Mare

amb el Nen. És una advocació d'escassa difusió al món cristià. A Catalunya trobem que la devoció per aquesta imatge té un gran augment en el segle XVIII. No hi ha una iconografia fixa i establerta per a la Mare de Déu de Gràcia ja que en molts casos les advocacions depenen de les tendències de l'Església, les èpoques o les devocions personals dels rectors de les parròquies. Així, s'afavoria una o altra advocació de la Verge, destacant les seves virtuts o favors.

El Baró de Maldà ens diu en la seva obra *Calaix de Sastre* (1770, Vol.1) que la Mare de Déu de Gràcia estava situada en una de les capelles laterals de l'església (aixecada en el s. XVI en estil gòtic tardà) i que flanquejava, juntament amb Sant Pere Màrtir, la imatge de Sant Isidre. Amb la nova església de mitjans del segle XIX, la Verge es trasllada a la primera capella del costat de l'Epístola, juntament amb el retaule barroc de la Mare de Déu del Roser (obra del 1702). Actualment, la imatge es troba a la capella del Santíssim.

El Baró ens dona algunes notícies sobre la devoció dels espluguins a aquesta Mare de Déu. Veiem, per exemple, que el dia 23 de setembre de 1793, es canta una missa en honor a la Mare de Déu de Gràcia i es

canten els seus Goigs corresponents, en els que s'utilitzaven violins, viola i flauta com a acompanyament musical. La imatge era presentada en un lloc destacat del presbiteri, que fins aquell dia havia estat ocupat per la imatge de Sant Mateu. Gràcies al *Calaix de Sastre*, podem saber que la festivitat consagrada a aquesta Verge es celebrava als voltants de la Festa de Sant Mateu, sense tenir un dia fix en el calendari. En altres poblacions es celebrava al febrer o al mes d'agost.

Per concloure, caldria dir que tots els espluguins tenim a l'abast un petit tresor de la nostra història i la nostra cultura; només cal acostar-nos a la parròquia de Sta. Magdalena. En la capella del Santíssim trobarem a la Mare de Déu de Gràcia, espectadora excepcional i atemporal de la vida de la nostra benllogada vila durant més de tres segles. Aquest és un exemple més del patrimoni artístic i cultural del que disposa Esplugues però que molt sovint resta amagat i desconegut a tots els ciutadans. Creiem que és de llei, conservar i difondre aquest record del nostre passat.

Sergi Castro i Font
Llicenciat en Història de l'Art

Bibliografia:

- *Calaix de Sastre*. Rafael d'Amat i Cortada, Baró de Maldà. Diversos volums.
- *Escultura barroca a Catalunya*. Aurora Pérez Santamaria. Ed. Virgi i Pagès SA. Lleida, 1988.
- *Història de l'Art Català* (Vol. 5). *L'època del Barroc s. XVII-XVIII*. Edicions 62. Barcelona, 1984.
- *Monografia Història. Esplugues de Llobregat*. Mn. Esteve Carbonell. Barcelona, 1949.

Internet:

www.parcweb.net/rocamora/goig119.jpg

El pou del
Butlletí
d'informació **vernís**

NOU NÚM. DE FAX
93 473 29 87

Telèfon:
93 473 44 12

Dimecres de 18,30 a 20,00 h

NOU e-mail:

grupestudisesplugues@hotmail.com

Seu:

Casal de Cultura Robert Brillas
Àngel Guimerà, 38
08950 Esplugues de Llobregat

**TROBADES MENSUALS
AMB LA GENT GRAN
DEL NOSTRE POBLE**

Et convidem a passar una agradable vetllada tot escoltant les vivències, anècdotes i els records de la gent que ha escrit la història del nostre poble.

Dia: El primer dijous de cada mes
Lloc: Casal de Cultura
Robert Brillas
Sala Pau Sans i Guitart
Hora: a les 19.30

Flora de Sant Pere Màrtir

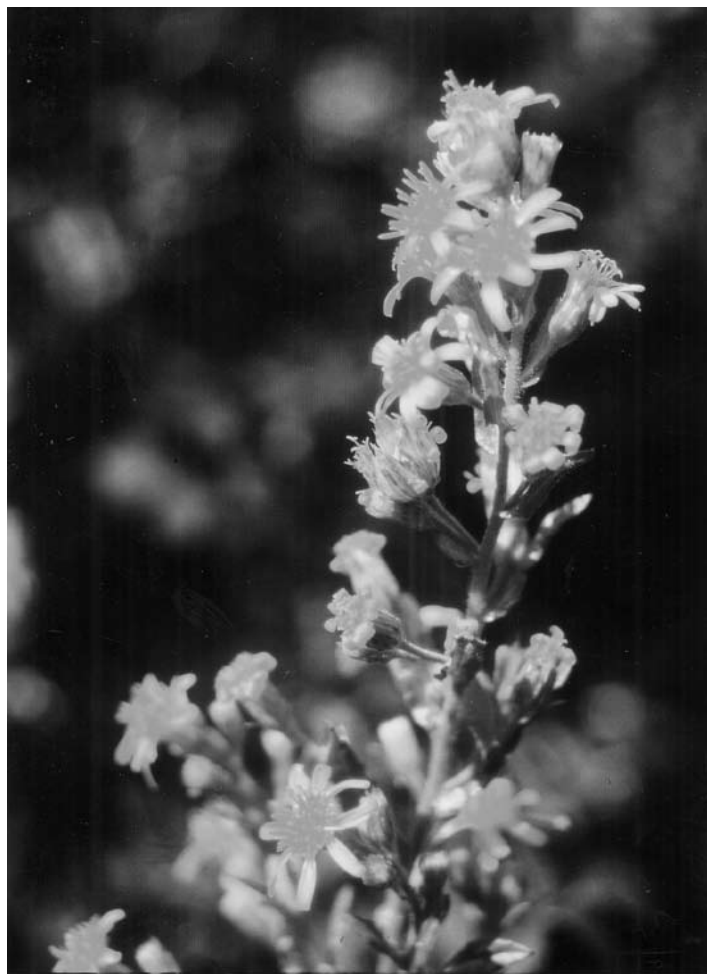
OLIVARDA

Planta perenne d'aspecte arbustiu ramificada, de fins 1,5 m. d'alçada amb la part baixa de les rames principals poc o molt lignificades.

Les fulles comencen a continuació de la part llenyosa, envoltant les tiges fins a dalt de tot. Són fulles oblongo-lanceolades punteagudes, les de baix amb el pecíol curt fan uns 7 cm. de llarg i uns 12 mm. d'ample, les altres són semiabraçadores i com més amunt més petites; les vores amb dentat irregular inclinat cap a la punta, i tant per l'anvers com al revers són granulars i plenes de vesícules resinoses que les hi confereix una flaire aspra i forta i el tacte una mica enganxifós. Entre una cosa i l'altra mostren un color verd mat, esmorteït, tristot.

Les flors molt repartides de mitja planta en amunt, tenen el pecíol llarguet, una corona de lígules d'uns 7 mm. de color groc encés i els flòsculs del botó central d'un groc ataronjat; el conjunt, d'uns 25 mm. amb els dos matisos del groc, donen flors d'una especial vistositat. En plena florida pels mesos d'octubre i novembre contribueixen a una tardoral nota de color.

Les flors sovint són parasitades per un insecte (*Myopites Olivieri*) que les destrueix i en el lloc s'hi configuren unes deformacions semblants a pinyols d'oliva, de primer verdosos, més tard rogençs i finalment marronosos. D'aquí li ve a la planta el nom popular d'olivarda.

Andreu Ferret

Inula viscosa Fam. Compostes

Errata

En la darrera descripció de la flora de sant Pere Màrtir, a cura del sr. Andreu Ferret i que es referia a la Gatosa, es va introduir una errada a l'hora de confegir la informació. Som els primers en lamentar aquest error i, per això, procedim a rectificar-lo amb tota la consideració que ens mereix el nostre col·laborador :

En lloc de : “ ...sinó fos que solen ser triforcades així com trilobulades. Són les petitíssimes i escasses fulles...”

Aquest text deuria dir :

“...sinó fos que solen ser triforcades, així com trilobulades són les petitíssimes i escasses fulles...”

Actes en previsió durant el curs 2004-2005

Desembre 2004 • Trobada de la Gent Gran, publicació núm. 8 del Pou del Vernís i Assemblea de socis.

Gener 2005 • Trobada de la Gent Gran, possible visita a una casa pairal a Esplugues

Febrer 2005 • Trobada de la Gent Gran, visita al Museu de la Guerra (Gandesa) i calçotada (amb autocar)

Març 2005 • Trobada de la Gent Gran, publicació núm. 9 del Pou del Vernís i Visita cívica al Parc de les aigües de Sant Joan Despi

Abril 2005 • Sessió de poesia verdagueriana amb rapsodes de Folgueroles

Maig 2005 • Trobada de la Gent Gran, Fira d'Entitats

Juny 2005 • Exposició cuina, Trobada de la Gent Gran, Publicació núm 10 del Pou del Vernís

Juliol 2005 • Organització i ordre interior

Agost 2005 • Vacances

Setembre 2005 • Caminada popular, Possible visita a Can Clota

Octubre 2005 • Trobada de la gent Gran, publicació del núm. 11 del Pou del Vernís

Novembre 2005 • Trobada de la Gent Gran